

Jetniška uprava sicer ne posveča temu nikakšne pozornosti. Obvesti preiskovalnega sodnika, ki le redko odgovarja. Edini odgovor je, ako ga sploh da, da sporoči sodbo, ki potroji kazen tistim, ki so se poslužili gladovne stavke, ne da bi umrli.

Neki Georgijec, ki je bil z mano zaprt v celici, je gladoval na ta način 23 dni in nek drugi jetnik iz Turkeстана, ki je gladoval 19 dni, sta si nakopala kazen prognanstva na Soloveckih otokih, vsak po 10 let. Na stotine sličnih dejstev bi lahko zabeležil.

Videl sem tudi, ko so prihajali stavkujoči (gladujoči) od preiskovalnega sodnika, z modrimi pegami in celo z ranami, kakor stolčni psi. To batnanje vrši preiskovalni sodnik običajno. Celice so polne takih pretepenih oseb, ki prihajajo iz sobe preiskovalnega sodnika in ki imajo po prestopu »zaslišanju« komaj toliko moči, da se morejo dvigniti na postelj in se vleči, da si zberejo novih moči do takrat, ko bodo zopet poklicani k preiskovalnemu sodniku.

V sovjetski ječi je to navaden dogodek. Redko mine zaslišanje brez batnanja in grozno sliko nudi celica s svojo umazanostjo, s svojo neizprosno strogostjo in s temi nesrečnimi jetniki, ki ležijo razprostrti in prihajajo k zavesti po »zaslišanju« pred preiskovalnim sodnikom.

Toda slika je še bolj pretresljiva takrat, ko prinašajo pismene odloke o obsodbi G. P. U. Odloke razdeljujejo po celicah pozno zvečer, ki postane večer groze. Toda, da se prav zavedamo pomena te razdelitve obsodb,

je treba poznati način, kako sodi G. P. U. svoje ujetnike.

Ko je preiskovalni sodnik končal obtoženčev spis in je odredil obtožbo, mora čakati obtoženec nekaj mesecev na svojo sodbo. Sodijo ga v odsotnosti; kajti nikdar ni navzoč pri sodbi, ki se izreka upravno v seji sveta G. P. U.

Preiskovalni sodnik napiše na spis sklep — takšna kazen se naj prisodi obtožencu — in ta sklep postane v resnici obsodba. Uradno mora ta sklep potrditi poseben svet G. P. U. Toda to je zgolj formalnost in naglica tega postopka je že prislovična.

Dne 11. decembra 1925, ko sem bil obsojen obenem s svojim sinom, je moja sodba imela številko 125. Torej 124 obsodb je bilo sklenjenih v tej seji pred mojo obsodbo.

Vsak spis je vseboval zadeve več oseb. Videl sem kazenske odloke, ki so imeli zaporedne številke 350 iz ene seje. **Ako se upošteva, da je povprečno v vsakem slučaju pot do šest oseb udeleženih, se vidi, da je bilo v času dveh do treh ur obsojenih približno 2 tisoč oseb.** Kar predlaga preiskovalni sodnik, je potrjeno od kraja do konca. To je čisto navadna poenostavitev postopka v skupinah. Vse to nima ničesar skupnega z idejo sodbe, ki jo izreka sodišče v zapadnem smislu.

Izvečki iz zapisnikov o takih obsodbah se tiskajo na majhne koščke papirja, ki jih izroče vsakemu obsojencu.

Naj pokažem vzorec listine, ki določa obsodbo takega obsojenca. Kaže nam izvleček iz moje sodbe. Pokazali so mi jo le toliko, da sem jo prečital; toda ker stražnik slučajno ni dobro pazil, sem si mogel napraviti prepis.

Po razglasitvi sličnih ovadb v skupinah sledijo mukapolne noči.

Tisti, ki čakajo na izvršitev kazni, sploh ne spijo . . . celotna celica jih posnema . . . vsak čuti nad svojo glavo Damoklejev meč, ki je ravnokar zadel sosedovo glavo. Ali bo ječa? In kako dolga? Tri . . . pet . . . deset let . . . ali celo smrt? Take misli mučijo jetnike.

Toda kar je najstrašnejše, je to, ko pridejo v torek iskat enega izmed ujetnikov »z njegovo prtljago«; vsi vedo, da je prisojeno takim-le, ki so bili obsojeni minuli petek, le nekaj ur življenja. Jutri, v sredo, mora dobiti odbor G. P. U. vrnjeno usodno polo s pripombo »obsodba izvršena«. In te obsodbe se izvršujejo vsak teden v noči od torika na sredo, skozi celo leto. Potrebno je, da to vedo v Evropi.

In ko se prične poziv v torek zvečer, nikdo ne stoji pri vratih, nikdo ne posluša; vsi postanejo tihi na svojih bordinih ležiščih in se zdi, kakor da spijo. Vrata se odpro. Paznik vstopi. Pozvani mož ne odgovori. Tedaj zadoni grozeč krik: »Starosta (starešina celice)! Zakaj ni odgovora? Kje je ta . . .?« Najdejo ga. »Urno zberite svoje reči!« Tovariši ga skušajo tolažiti: »Gotovo je to radi tega, da boš osvobojen.«

Toda to so prazne besede in nikdo jih ne verjame. Vsi razumejo dobro, da jih peljejo v klavnico. Vrata se zopet zapro . . . Nekaj zaškriplje . . . Nadeli so mu okove; ta ne zbeži več!

In tedaj nastane žalostna tišina, od časa do časa prekinjena od vzdihov in kretenj nesrečnežev, ki se obračajo včasih z ene, včasih z druge strani, ne da bi mogli zaspati. Naslednje jutro ni mogoče spoznati nekaterih obrazov, tako so se spremenili čez noč . . . Oči obdane s temnimi kolobarji, s plašnim pogledom in bledim licem in tako se živi dalje do prihodnjega torika.

*

Dijamantna reka.

Spomladi leta 1928 se je raznesla po južnoameriški republik Braziliji vest, da je odkrita dijamantna reka, iz katere je dvignila peščica presrečnih iskancev v kratkem času za 1 milijon mark dijamantov. Na to vest je vrelo vse proti reki Aragua, ki teče po srednji Braziliji in se izteka v veletok Amazonas. Aprila leta 1928 po končani deževni dobi so se zbrali krog izvora reke Araguayaja tisoči hitrega obogatelja željnih. Aragua je dolgo časa od izvora kristalno čista gorska reka, ki je globoka 8 do 15 metrov ter dela opasne vrtince. Dijamanti so na dnu v pesku bolj pri izviro, kjer se podi reka preko skal z največjo naglico. Na dnu kanalov ter vrtincev je pesek, ki hrani dijamante in tega je treba spraviti iz reke ter ga preiskati z vso natančnostjo.

Iskanje dijamantov se poslužujejo potapljaških aparatov in sicer dvojne vrste. Ali si obleče iskalec popolno potapljaško obleko s svinčenimi čevlji vred, ali pa si nadene le polovico aparata: oprsje ter šlem na glavo. V tej zadnji opremi se potapljač lažje ter prostiše giblje. Iskanje dijamantov pod vodo ni lahko in precej nevarno, ker je

Specijalni svet odbora
G. P. U.

Izveček iz zapisnika z dne 11. decembra 1925.

125.

Predmet:

Zadeva št. 34.311. Obtožba meščana Josepha Douillet, temeljem čl. 66. kaz. zakonika.

Sklep:

Se naj izžene izven mej zveze sovjetskih ruskih republik v spremstvu.

Pečat specijalnega sveta odbora

G. P. U.

Odbor G. P. U. ima svoje seje dvakrat na teden, v sredo in v petek; enako dvakrat na teden razdeljujejo službujoči čekisti pismene sodbe po vseh hodnikih ječe in sporočajo obsojencem.

Iz vaše ječe slišite hrup odpirajočih se vrat na koncu hodnika. Sliši se glas službujočega stražnika, ki kliče imena. Vrata se zopet zaprejo.

Toda že se sliši imenski poziv pred vašo celico! Kdor je poklican po imenu, stopa iz celice in gre naprej. V roko dobi košček papirja. »Čitaj to in naglo . . .!« — »Si prečital? Podpiši!« Jetnik stopi v svojo celico, vprašajo ga: »Koliko?« On odgovori: »Deset let na Soloveckih otokih . . .« Zona spreleti vsakega. Vsakdo je preplašen in si poreče: »Samo, če sedaj ne pridem na vrsto v tem oddelku, bi dobil več let zapore, ali pa bi me ustrelili!«

Poziv se nadaljuje in se včasih nanaša na osebe, nahajajoče se v kaki drugi

celici, včasih pa na tiste v vaši celici. Nekateri obsojenci se onesvestijo, drugi se vijejo in bijejo z glavo proti zidu. Slišijo se vzkliki: »Moji ubogi otroci! Kaj sem napravil?« Nekateri plakajo. Drugi, bledi, čakajo pri vratih in vsakdo misli: »Kdaj pridem jaz na vrsto?« Končno se vrata na koncu hodnika zapro za stalno. »Končano za danes. Bog bodi zahvaljen!«

V vsaki celici se preračunava: Mi imamo dva obsojenca po deset let, dva po pet let in enega na tri leta. Ni mogoče opisati, kaj se godi v možganih in srcih teh ljudi. Treba je doživeti trenotke, da jih razumeš. Ljudje so kakor živali, ki jih peljejo v klavnico. Čakajo, da jih pobijejo, s to razliko, da živali ne razumejo, kje so, dočim se ljudje tega popolnoma zavedajo . . . in čakajo . . . in v tem strašnem čakanju je sploh višek kazni v tem jetniškem zaprtju in tej mučilnici.

reka globoka, deroča in na dnu prepletena s skalovjem. Veliko potapljačev je že ponesrečilo smrtno, a to prav nič ne ostraši drugih.

V POCO Geonimo se je spustil potapljač pod vodo in zašel med dve skali. Ob bregovih reke se je zbralo 200 do 300 iskalcev, da bi rešili tovariša. Na pomoč prihiteli so se trudili na vso moč, da bi izvlekli ponesrečenega, a vse je bilo zaman. Konečno se je odtrgala cev, po kateri dobiva potapljač zrak in nato so nehali z rešilnim delom. Celih 16 dni je ostal nesrečnež med skalami in še le nato je narasla reka po deževju in valovi ter vrtinci so spravili truplo na površje.

Način pridobivanja dijamantov je ta le: preko reke potegnejo železne vrvi, na katere pritrđijo čolne. Iz čolnov skakejo potapljači v reko. Ker so pod vodo prepadi, jemljejo potapljači seboj lestve. Ko je došel potapljač na dno in na sredino reke, kjer je pesek, pritrđi tukaj vrv, da ne zgredi poti nazaj. Krog zapestja ima vrv, ki pelje navzgor in na kateri visi vreča. Ako je prišel do ugodnega peska, ki je večkrat strnjen v kamen, pocukne za vrv vrečo, jo napolni s peskom in drugi v čolnu jo potegnejo kvišku. Dober potapljač je lahko 3 do 4 ure pod vodo in napolni 20 do 30 vreč. Iskalci vidijo na dnu reke dobro, le mrzaj jih muči. Pesek izpirajo, ko so zbrani čolnarji ter potapljači. — Ako so izsledili dijamant, oddajo strelce z revolverjem, katerega ima vsak iskalec pritrjenega na pasu krog ledenj. Od vsacega dijamanta dobi potapljač 40 procentov, 60 odstotkov pa mora izročiti lastniku potapljaškega aparata, ki ga pa mora še preskrbeti tudi s prehrano ter stanovanjem. Pri enem potapljaškem aparatu dela šest do osem mož. Ako pa izsledijo kako res dijamantno mesto, potem se zbere krog aparata tudi 12 do 20 iskalcev.

Strast za hitrim obogatitjem tako prevzame potapljače, da se ne zmenijo za previdnost in radi tega se zgodi toliko smrtnih ponesrečenj. Kolikokrat se pripeti, da se zaženejo pod vodo pi-

jeni potapljači, tamkaj zaspijo in jih je treba reševati z največjim trudom.

Vse hlastanje po dijamantnem premoženju je navadno brezplodno, ker izkupiček za prodane dijamante nima v žepu obstanka. Kjer se zbere po 1000 iskalcev ob reki, tjakaj priromajo tudi kavarnarji, krčmarji, igralci na karte in vse polno sumljivih žensk. Iskalec zaigra, zapije ali zapravi z ženskim spolom en dan in eno noč, ako se je trudil poprej z vsemi močmi po celi mesec in še več. Iskalcev, ki bi res obogateli z izkupičkom za dijamante, je presneto malo, ker so to le lahkomišelniki ter zapravljeni ljudje.

Sanatorij v Mariboru, Gosposka 49, telefon št. 23-58. Najmodernejši urejen za operacije. Diatermija, višinsko solnce, tonizator, infrardeča žarnica. Cene zmerno. 581

Mnogo lepih deklet in žena pada v oči tujemu potniku v naši deželi. Ni li naša dolžnost, da to prirodno lepoto našega naroda negujemo in ohranimo — mesto da jo z uporabo škodljivih sredstev za vedno uničimo? Zato bi morali uporabljati že davno preizkušene in resnično neškodljive Elsa-preparate za lepoto: Elsa-Creme-pomado, Elsa-pomado za rast las, Elsa-mila zdravja in lepote, Elsa-Shampoo, Elsadont-pasto za zobe in Elsa-Sachet. Zahtevajte radi ohranitve Vaše lepote povsod prave Elsa-preparate! Po pošti iz lekarne Feller, Stubica Donja, Elsatrg 341.

Čuden izgovor. Sodnik: »Zakaj ste tako pretepli svojega prijatelja?« — Obtoženec: »Vidite, gospod sodnik, to je bilo tako: Midva leživa skupaj v eni postelji. Pa se mi je neko noč sanjalo, da sem dobil za god pečeno gosko v dar; ravno sem si jo narezal ter hotel nesti bedro v usta, kar se moj tovariš obrne ter me zbudi. To me je tako razjarilo, da sem ga prav pošteno naklestil!«

Kdor si želi cene in dobre obleke naj se oglasi v konfekcijski in modni trgovini
ŽIGA WEISS
Celje-Gaberje 591 II

Nova knjiga.

Krasno knjigo »Savinjska dolina« s posebnim ozirom na splošno, krajevno in upravno zgodovino v besedi in sliki je spisal Rajko Vrečer, upravitelj osnovne šole v Žalcu. Po vsem svetu se širi danes domovinsko gibanje, ki hoče ljudi utrditi v ljubezni do domače grude in domačije. Sijajni službi temu namenu ravno Vrečerjeva knjiga »Savinjska dolina«. V njej slika zgodovino Savinjske doline. V uvodu podaja prazgodovinsko dobo, pestre spomenike rimske dobe, med njimi posebno izčrpno riše staro rimsko taborišče na Ločici pri Polzeli in naselitev Slovencev v šestem stoletju. Nato pa popisuje zgodovino in kroniko vseh večjih občin ponesosne Savinjske doline: Braslovče, Gomilsko, Gornji grad, Gotovlje, Griže, Ljubno, Luče, Mozirje, Petrovče, Polzela, Rečica ob Savinji, Solčava, Št. Jurij, Št. Pavel, Št. Peter v Savinjski dolini, Velika Pirešica, Vransko in Žalec. Podrobno našteva zgodovino župnij in občin, imena župnikov, županov in učiteljev ter vseh imenitnih mož in žena iz zgodovine prelepe Savinjske doline. Na tisoče imen je zbral pisatelj, ni ga skoro kraja ali vasi v Savinjski dolini, o kateri bi ne znal pisatelj kaj lepega povedati. Čuditi se moraš pisateljevi izredni marljivosti in sposobnosti v zbiranju in naštevanju skoro neizčrpnega gradiva. Iz vsake vrstice, ki jo piše, gori njegova globoka ljubezen do Savinjske doline, ki mu je po dolgoletnem šolskem udejstvovanju postala skoro druga domovina. Zato ni dvoma, da bo vsak Savinjec, izobražen in preprost, z veseljem segel po tej knjigi, ki nam tako žarko proslavlja lepono naše doline. V vsako kmečko hišo in društveno knjižnico mora ta knjiga, da se bo mladi savinjski rod navduševal ob lepi preteklosti svoje domačije in rasel ob vzornih zgledih dedov v še lepšo bodočnost. Vrečerjeva knjiga »Savinjska dolina« mora postati duševna svojina vsakega Savinjčana.

DR. O. ILAUNIG:

TATENBAH

ZGODOVINSKA POVEST.

»Imate prav, svetla gospa,« odvrne Laslo, kakor bi se hotel izogniti pravemu odgovoru, »ne spodobi se govoriti slabo o odsotni osebi.«

»Prav,« reče grofica in rahla rdečica se razlije po njenem bledem obrazu, »jaz tudi ne bi dovolila, da se o možu, katerega podoba je tukaj, slabo govori, kajti on je moj soprog.«

Ponosno in resnobno je izrekla grofica te besede, ki so napravile utis na starega vojaka; molčal je nekaj časa, nato pa je uprl svoj pogled v grofico in rekel:

»To je torej podoba cesarskega vladnega svetnika in predsednika štajerskih deželnih stanov, grofa Ivana Erazma Tatenbah.«

»On je,« odvrne grofica.

»Toda v svoji državni, z zlatom obrobljeni obleki,« reče Laslo Fekete, »ne pa v oni zeleni lovski suknji, v kateri je nastopil kot grof pod Pohorjem v družbi ogrskih nezadovoljnejev, da

22

bi ostal kot vedno zvest državni služabnik nepoznan in da je mogel hitro pobegniti, ko se je bližala mestna straža.«

»Kaj naj to pomeni,« vpraša grofica očividno presencena.

»In tudi ne v lični obleki jezdeca s pasom, stkanim od lepe grofice,« nadaljuje stari vojak ter gleda pozorno v blede obraz grofice Tatenbahove.

»Kaj naj pomenijo te zagonetne besede,« vzklikne ta razburjena.

»Gospa grofica,« reče zdaj stari Oger, »Laslo Fekete je star, pošten vojak, ki ni navajen dosti govoriti, ampak odkrito in ne po ovinkih, kakor hodi mačka okoli vrele kaše. Stari vojak vam kratkomalo pove to:

Vaš soprog Ivan Erazem Tatenbah je sicer plemenitaš starega rodu, pa ne dober državni služabnik in tudi ne zvest soprog.«

»Kakšno obrekovanje,« vzklikne grofica, »kako se upate omadeževati čast mojega moža v moji navzočnosti?«

Tedaj se zasvetijo staremu vojaku oči; po trenutnem molku spregovori:

»Oprostite, pozabil sem popolnoma na položaj, v katerem se nahajam napram gospej gro-

Zopet nov zvezek
Karl Mayovih spisov

izšel

namreč

II.

zvezek

„PO DIVJEM BUDISTANU“

z vsebino: V jeti - iz ječe slovo Amadije. Cena 18 Din.

Naroča se pri

Cirilovi knjižarni, Maribor